

Het bloedbad van Malmédy

Het verhaal van een gruwelijke
oorlogsmisdaad tijdens het Ardennenoffensief

Danny S. Parker

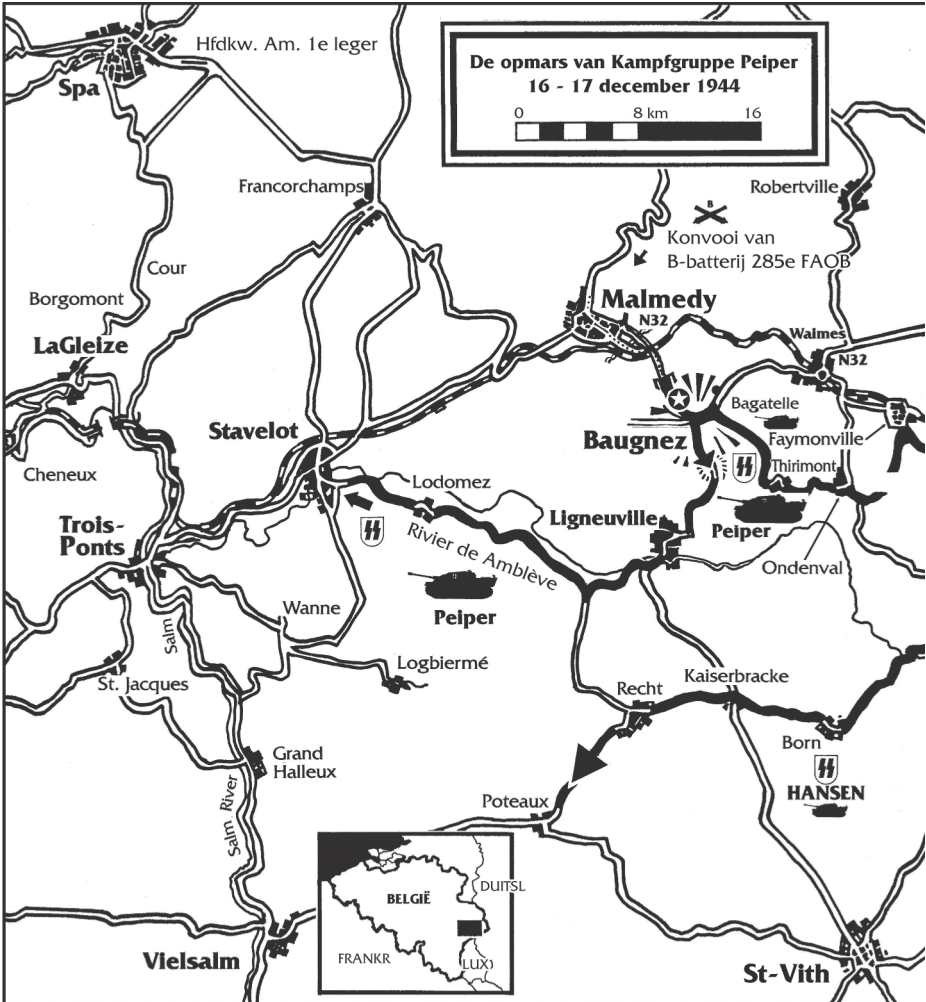
BBNC uitgevers
Amersfoort, 2015

Inhoud

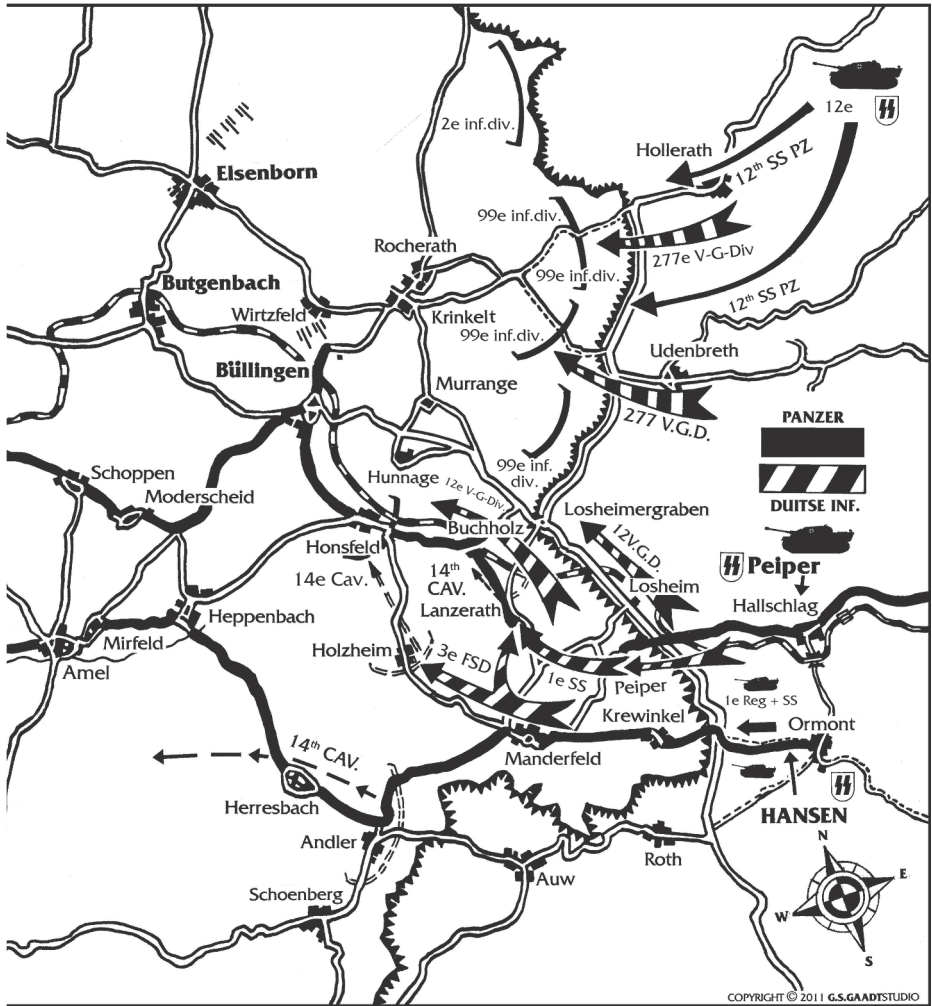
Inhoud	7
Lijst van kaarten	8
Dankbetuigingen	9
Proloog	16
‘Als een stormwind’	29
Mannen van het 285e	53
Malmédy	63
‘Het ziet er niet goed uit, jongens’	79
‘Die mooie trucks...’	103
Executieveld	122
‘Maak ze af!’	147
‘Kom op we gaan!’	177
Noodlottige uren	204
Ontsnapping	218
Baugnez	228
Geschokt	244
Epiloog	252
Aanhangsel I Overlevenden en slachtoffers	276
Aanhangsel II Volgorde colonne 285e veldartilleriewaar- nemingsbataljon en andere erbij betrokken eenheden	288
Aanhangsel III Volgorde colonne Kampfgruppe Peiper bij Baugnez-kruispunt, 17 december 1944	290
Aanhangsel IV Malmédy: op zoek naar de waarheid	298
Noten	314

De krijgsgevangenen bevinden zich in de macht van de vijandelijke mogendheid, doch niet in die der personen of troepenafdelingen, die hen hebben gevangengenomen. Te allen tijde moeten zij met menslievendheid worden behandeld en beschermd, met name tegen daden van geweld, beledigingen en publieke nieuwsgierigheid.

– Artikel twee van het *Verdrag betreffende de behandeling van krijgsgevangenen*, op 27 juli 1929 te Genève ondertekend door zesenvestig landen, waarvan Duitsland er één was.

De opmars van Kampfgruppe Peiper

Proloog

Het laatste schot echode op het kruispunt en weergalmde achter de Belgische heuvel alvorens langzaam weg te sterven als een gedempte geluidsgolf die iets vanuit de verte aankondigde. Het echode schijnbaar aarzelend, dreunde tegen nabijgelegen dennenbossen en weerklonk in de koude lucht over de hellingen. Het duurde enkele seconden voordat het weifelende gerommel wegstierf en de wereld leek mee te trekken in een nieuwe stilte – kil, eenzaam en stervend in een jammerklacht.

De schoten werden helemaal in Malmédy gehoord, drie kilometer heuvelafwaarts. In de stad konden Armand Reutsch, een negentienjarige amateurfotograaf, en zijn zus Agnes de schoten vanuit hun huis bij de spoorweg duidelijk horen. Hoewel de knallen van jachtgeweren in de verte een bekend geluid was in de Ardennen, omdat 's winters de jacht op herten en wilde zwijnen een oude traditie was in de streek, wist Reutsch uit ervaring dat dit geen jachtwapen was. En nog eigenaardiger waren andere vreemde gebeurtenissen die de dag ervoor in Malmédy hadden plaatsgevonden. Wist Reutsch meer?

De dag ervoor, zaterdag 16 december, hadden bij het aanbreken van de dag reusachtige explosies de stad van zesduizend inwoners geschokt. Twintig personen werden gedood, onder wie twee militairen en een van de populairste jonge vrouwen uit de gemeente. Niemand kende de oorsprong van de explosies; de hele zaak was erg geheimzinnig. Sommige mensen zeiden dat het weer zo'n geheim wapen was waarmee Hitler had bedreigd. Nu zijn futuristische V2-raketten elke week in de nabijgelegen industriestad Luik sloegen, konden de inwoners die geruchten gemakkelijk van tafel vegen. Anderen dachten dat het een groot spoorwegkanon was zoals de Duitsers in de Eerste Wereldoorlog hadden gebruikt en dat enorme granaten afschoot. Maar waarom zouden de Duitsers zo'n wapen tegen een slaperig Belgisch stadje inzetten?

Weggedoken in het dal van de Amblève was Malmédy een eenvoudige middeleeuwse marktplaats. Voor de Tweede Wereldoorlog waren de Ardennen een soort Europees vakantieoord geworden en voor 1939 reisden velen naar het naburige Spa voor een kuur in het heilzame bronwater.¹ Maar zomervakanties hield in het België van 1944 niemand bezig, omdat het land net als de rest van Europa had te maken met een catastrofale oorlog. Tegen half december leek het eind van het afmattende conflict echter eindelijk in zicht te komen. Op 6 juni waren de geallieerden in het Franse Normandië geland en hadden dat land tegen het eind van de zomer bevrijd. In september hadden de geallieerden de Duitsers na vier lange bezettingsjaren teruggedreven naar de grens. Sindsdien was het rustig geworden langs het oorlogsfront ten oosten van de Ardennen.

Hoewel iedereen in de stad heel goed beseftte dat het Duitse leger slechts veertig kilometer verderop in het oosten lag, was die herfst de militaire activiteit langs de grens zo gering dat Amerikaanse soldaten die het geluk hadden daar gelegerd te zijn, waren gaan spreken over het ‘spookfront’. En achter de linies gebeurde zelfs nog minder. De nu bevrijde inwoners van Malmédy keken uit naar het weer oppakken van het losbandige, jaarlijkse carnaval, de *Grantés haguêtes*. En voor de enkele Amerikaanse GI’s waren het bier en de vriendelijke Belgische meisjes een lot uit de loterij.

Op zondag 17 december 1944 waren er echter tal van geruchten. Enkele inwoners zeiden dat de Duitsers terugkwamen en aan die uitspraken kon niet zomaar voorbij worden gegaan, want Malmédy had deel uitgemaakt van Duitsland tot het na de Eerste Wereldoorlog bij België was gevoegd. Omdat het gebied talloze malen was binnengevallen, was iedereen zich altijd bewust van hun oorlogszuchtige oosterburen.

Maar die zondag was er geen plaats voor Duitse zaken in de dromen van Armand Reutsch. Armand beschouwde zich als een luie vrijgezel. Dankzij een toegeeflijke moeder kwam hij pas vlak voor de late ochtend-mis uit zijn warme bed. Hij liep plichtsgetrouw naar de kathedraal langs huizen met leien daken onder de sombere, grijze hemel. Hij merkte de bevroren mist in de lucht op – als Belg leerde je de winterse grijstinten waarderen. Hij trok zijn sjaal om zich heen, want de temperatuur was net boven het vriespunt. Op straat kwam hij anderen tegen die op weg waren naar de kathedraal en weldra waren ze allemaal binnen. Tijdens de mis reciteerde de priester plichtmatig het eucharistiegebed, terwijl de paro-

chie geen aandacht probeerde te besteden aan het knarsende geluid van ratelende tanks op de keien van de straat. Als geruststelling zei iemand dat het Amerikaanse tanks waren van de 7e gepantserde divisie. Maar waarom glibberden ze op een zondag door de stad?

De enige Amerikanen in Malmédy die december – het 291e gevechtsgeniebataljon dat bezig was in de steengroeve in de buurt van het huis van Reutsch en het 44e evacuatieveldhospitaal in het centrum van de stad – riepen nauwelijks een beeld van oorlog op. Ze gedroegen zich ongedwongen en Armand, die gefascineerd werd door foto's van filmsterren uit Hollywood, had sinds hun komst met enkelen vriendschap gesloten. Hoewel hun manier van doen nonchalant was, vermoedde Armand dat hun vriendelijke optreden ook veel te maken had met zijn aantrekkelijke jongere zus. Nu de tanks op die ochtend door de stad rolden, vroeg hij zich af waar de Amerikaanse cowboys aan het doen waren. Tegen de tijd dat de congregatie door de dikke houten deuren over de trappen van de kathedraal stroomde, waren de tanks verdwenen. Het was een raadsel.

Het recente verleden van Armand Reutsch gaf evenwel blijk van de politieke verwarring waardoor Amerikaanse soldaten zich in Malmédy niet op hun gemak voelden. Tijdens de twee voorgaande jaren was Reutsch lid geweest van de Hitlerjugend in Eupen-Malmédy. Ofschoon dit soort informatie alle alarmbellen deden rinkelen in Amerikaanse inlichtingen-oren, was tijdens de bezetting het lidmaatschap van die organisatie verplicht voor alle jonge mannen in de streek die werd beschouwd als Duits gebied. Alleen een schriftelijke verklaring waarin noodzakelijke werkzaamheden op de boerderij werden aangevoerd, ontsloeg iemand van de verplichting aanwezig te zijn op zondagse bijeenkomsten in Malmédy. Hoewel hij meer belang stelde in amateurfotografie dan in nationaalsocialisme, deed Reutsch toch mee aan de marsen, het zingen, trektochten en al dat soort dingen.

Maar ook een onvrijwillig lidmaatschap van de Hitlerjugend had zijn gevolgen, want in oktober 1944 werden Armand en tweehonderd anderen opgenomen in een bouwploeg die in Kall aan de andere kant van de Duitse grens, de versterkingen in de Westwall moest verbeteren. Op 18 november ontvingen de Belgische jongeren geweerttraining en kregen ze te horen dat ze de volgende dag de eed zouden afleggen. Een Duitse onderofficier die hun gebrek aan enthousiasme merkte, zorgde voor een

extra domper: 'Wacht maar tot jullie de vijand echt ontmoeten,' klaagde hij. 'Jullie zullen het op een lopen zetten en een vreselijk pak slaag krijgen.' Voor Reutsch was dat genoeg; die nacht deserteerde hij met een paar anderen en keerde terug naar België. Drie dagen later pakte een Amerikaans inlichtingendetachment Reutsch op, toen hij bij Hollerath de grens overstak.² Na een uitgebreide ondervraging lieten ze de Belgische jongen gaan en mocht hij naar huis terugkeren. Dankbaar dat hij terug was in Malmédy, wilde Reutsch niets meer te maken hebben met de nazisympathisanten. In plaats daarvan hield hij zich op bij de Amerikanen en stortte zich weer op zijn hobby fotografie.

Die zondag, nadat de tanks door de stad waren gereden, keerden Armand en Agnes naar hun huis aan de overkant van de spoorweg terug en maakten zich klaar om 's middags weer uit te gaan. Ze moesten naar de doop van hun nichtje, een gebeurtenis waar hun ouders al naartoe waren. Armand trok zijn jas en handschoenen aan en bleef bij de deur wachten. Op dat moment hoorde hij een harde dreun meteen gevolgd door een nog hardere dreun. Agnes keek wat geschrokken op. 'Wat was dat?'³ Armand keek instinctief de heuvel op. 'Zware kanonnen,' fluisterde hij. Er klonken meer gedempte explosies en geweervuur en toen werd alles weer stil. De stilte leek onheilspellend. Ze zaten allebei ineengedoken bij de deur en hoopten dat hun ouders snel zouden terugkeren. 'Ik ga nergens naartoe,' zei hij tegen zijn zus. Later – een half uur misschien – hoorde hij het schieten weer beginnen, alleen klonk het deze keer anders.

Van afstand was het geluid net een reeks knetterende knallen die zo snel op elkaar volgden, dat het een geratel werd. Armand herkende het geluid meteen; hij had het vaak genoeg gehoord bij het bekijken van de oorlogsjournaals in bezet België. De Duitse mitrailleur – *Hitlersäge* of Hitlers zaag – maakte een onmiskenbaar scheurend geluid dat werd veroorzaakt door kogels die met zestienhonderd schoten per minuut uit de loop van de MG42 werden gejaagd. Duitse machinegeweren hier? Een stille onderbreking. Nu klonken er enkele schoten die het grijs van de middag onderbraken en door de noordelijke vallei weergalmden. Wordt er op de heuvel om de stad gevochten? Armand en Agnes wachtten. Maar even snel als het geluid was begonnen, kwam er een eind aan. Er zouden dagen voorbijgaan voordat Armand en zijn zus te weten kwamen wat ze hadden gehoord.

Op het kruispunt waar het vandaan kwam, besteedde niemand echt aan-

dacht aan het laatste schot. Op een grasveld lagen ruim 130 jonge mannen verspreid op de koude grond.⁴ Ze waren heel ver van huis: Elizabethtown in Pennsylvania of Baltimore in Maryland of Bedford in Virginia. Velen waren dood; anderen lagen te sterven. Sommige kogels waren door twee of drie mannen gegaan en bloed, kleding en botsplinters waren als een gruwelijke mist over de verwrongen hoop lichamen gespreoid. Sommigen smeekten om hulp, anderen riepen om hun moeder of God. Er klonk het rustige gezucht van de stervenden; het collectieve geluid klonk ‘bijna als een geloei’.⁵

Achter een lange kanonsloop dreunde een donkere tank over het kruispunt, de bovenkant bedekt met dennentakken. ‘Vuile schoften, jullie gaan de Siegfried-linie oversteken!’ schold een stem met een zwaar accent.⁶ Het luide metalige geknars van rupsbanden overstemde het kreunen van de stervenden. Een paar van de voertuigen vuurden in de stapels lichamen die op het bevroren veld lagen. Toen begon iets dat nog vreselijker was: mannen met pistolen kwamen het veld op waar de gewonden lagen en gaven degenen die tekenen van leven toonden, een ‘genadeschot’. Voetstappen kwamen dichterbij. *‘Da kriegt noch einer Luft’* (‘Hier ademt nog eentje’).⁷ Meer stemmen... een trap en een gedempt gekreun. Gevloek – zelfs gelach. Losse schoten en weer stilte. Dit ging zo een poos door met meer voetstappen en schoten. Er waren ook andere geluiden die te afschuwelijk waren om na te vertellen.

Een van de mannen die op het veld lag, was William Hite Merriken. Hij was sergeant 1e klas van het 285e Field Artillery Observation Battallion, wat veel krijgshaftiger klonk dan de eenentwintigjarige Bill Merriken zich voelde toen hij in dat modderige veld lag. Hij was gewond en had het koud. Bovenal was hij bang. Met zijn hoofd tegen de bevroren grond gedrukt kon hij weliswaar niets zien, maar hij had een scherp gehoor. Na het stoppen van het mitrailleurvuur kon hij vijandelijke stemmen horen. Merriken voelde de twee kogels in zijn rug branden. Een warme nattigheid – zijn eigen bloed – verspreidde zich langzaam over zijn hemd. Niet zeker hoe dicht hij bij de dood was, durfde hij zich niet te bewegen.

Een gewonde man naast hem – Max Schwitzgold – leed duidelijk pijn. Toen het schieten begon, had de GI naast Merriken gestaan om gewond bovenop hem te vallen tijdens het eerste salvo.⁸ Nu was de aangeschoten soldaat nog maar gedeeltelijk bij bewustzijn en schokte van pijn. Terwijl de man bovenop hem kreunde, kon Merriken andere mannen horen gillen – een schrikbarend gejammer – en hij wist dat de vijand Schwitzgold

zou zien bewegen. Er waren Duitsers links van hem. ‘Ben je gewond?’ riep een stem in het Engels. Een angstig antwoord: ‘Ja, ik heb pijn.’ Een stilte. Dan een pistoolschot.

Merriken wist dat de Duitsers de jammerende man bovenop hem weldra zouden horen; misschien kon hij hen allebei redden. ‘Rustig. Stil,’ fluisterde Merriken dringend. Maar de jongen was aan het ijlen. Hij kreunde onbeheerst. Het afgemeten geluid van voetstappen kwam weer dichterbij en Merriken herkende de twee stemmen. Hij begreep ze niet, maar hun bedoeling was duidelijk. Ze stonden nu recht boven hem. Hoewel hij niet echt godsdienstig was, deed Bill Merriken wat zovelen doen als ze met hun einde worden geconfronteerd: hij bad in stilte. Hij dacht aan zijn oom en tante die hem in Bedford, Virginia hadden opgevoed en was ervan overtuigd dat hij ze nooit terug zou zien. Hij stelde zich voor hoe ze zouden horen van zijn dood slechts acht dagen voor Kerstmis 1944 bij een eenzaam kruispunt ergens in België. De kalmte van berusting nam bezit van hem. Met zijn gezicht op zijn armen wachtte hij op het einde. Hij rook de vochtige aarde.